

E sorok írója, ha elárulja, hogy Kaposváron tengeti napjait, legtöbbször részvétet lát az arcokon. „Azért színházba csak jártok?” – repül a sznobok mentő kérdése. S ekkor a szerző büszkén elárulja,

hogy középső fia játszta alig pár éve a Csárdáskirálynőben Kádár János szerepét. Hogyan kerül Szilvia, Edwin és Bóni gróf diszkrét haláltáncába a krumplileves és a grízes tészta – erről szól HUSZKA IMRE színházi jelentése.

A Mester és Margarita 1985-ös fővárosi bemutatója után Aczél György azt mondta Babarczy Lászlónak és Ascher Tamásnak: „Ha annak idején maguknak adom a székesfehérvári színházat, egy

gonddal kevesebb lenne most a nyakamon.” Ez a későbbanatos mondat azt jelentette: ha megvásárolja a két fiatal rendezőt, nem születhetett volna meg a Kaposvár-mítosz, az elmúlt két évtized meghatározó legendája. Legenda? Való-

Kaposvár tegnap és ma

A bomlás

ság. Bár ezt a valóságot, a Csiky Gergely Színházat is szerette volna egyszer bezáratni Aczél, s különös fintora a sorsnak, vagy inkább a rendszernek, hogy a műintézetet az az első titkár mentette meg, akit a KB azért küldött Somogyországba, hogy gatyába rázza a szellemi és erkölcsi paralízis jeleit mutató megyei apparátust.

A színház a huszadik század végének posztmodern társadalmában nemcsak szárny- és körömpróbálgatásra volt alkalmas, de a diktatúra artisztikus és gyermekien zseniális provokálására is. A szabadság szigetének illúziójában éltek a kaposváriak, mert a vidéki társulat kevésbé volt szem előtt, bátrabban lehetett kísérletezni a sajátos műértelmezésekkel. Ami nem azt jelenti persze, hogy a színház pusztán politikai gegparádét, összekacsintódit játszott volna. S mégis voltak, akik olyasmit mondtak: a hatalom működteti a színházat, amolyan gőzleeresztő szelepként.

A napszemüveg öltöztet

Babarczy László cáfolja ezt az elméletet. Nem feltétlenül a pártfunkcionáriusok voltak azok, akik visítva végigröhögték az Állami Áruházat vagy a Bíborszínetet, véresre tapsolták a tenyerüket a Marat halálán, s másnap feljelentéseket fogalmaztak. Mert feljelentés az volt bőven. A legmulatságosabb a III. Richard 1981-es bemutatója után futott be a minisztériumba. Mint köztudomású: a darab végén Richmond bejelenti, hogy a király meghalt, s ő veszi át a hatalmat. Mindez a színpadon úgy festett, hogy a színész a lengyelhez nagyon hasonló egyenruhában ül egy kis asztalnál vigyázzban, körötte művirágok, kétséget kizáróan Jaruzelski televíziós beszédét felidézve. A feljelentő annyira beleélt magát a színpadképbe, hogy látni vélte a (korabeli vicc szerint Pinochettól kölcsönkért) sötét szemüveget is, és azt is beleírta a feljelentésbe. Amit a színház okkal kérhetett ki magának, s így a feljelentés saját magát hiteltelenné tette.

A színházak a Kádár-korszakban egy évre előre dolgoztak, hiszen tervükön egy esztendeig ült a felsőbbtség. Elemezték, egyeztetették, politikailag megszürték a plánumokat. Így a napi politikai események csak ritkán teremthettek lehetőséget „üzenetekre”. Néha azonban sikerült olyan tervet keresztülvinni, amelybe előre beleértették Babarczyék a gyúanyagot. Például a Marat halálát a színház az '56-os forradalom huszonötödik évfordulójára tűzte műsorra. Aki látta a darabot, nem hihet komolyan az idézett pletykában, hogy ez a színház valaha is kokettált volna a hatalommal. Leeresztendő gőz meg amúgy is inkább azoknak az apparatszikoknak a fejében volt, akik időnként roppant büszkék is tudtak lenni a „mi színházunkra”. Ők a maguk módján éppoly sznobok voltak, mint a pesti kultúrjancsárok. Össze is kacsintottak néha óvatosan a színháziakkal: értjük, amit mondani akartok, de ha miattatok kapunk a fejünkre, attól nektek lesz rossz.

A darabokból rendszerint nem Kaposváron lett balhé, hanem Budapesten, amikor a következő évben bemutatták az előző szezon termésének javát. 1982-ben szabályos tüntetést rendeztek a kívülrekedtek, olyan híre volt az Ács János rendezte, a belgrádi BI-TEF-en is nyertes Marat-nak. A legrangosabb európai színházi fesztiválra a társulat egyébként magánúton ment el. A sikert egyetlen tisztáldozattal megúszták a színház: Eörsi Istvánnak, az egyik dramaturgnak kellett mennie a társulattól.

A tücsök elteszi hegedűjét

A '90-es évek elejétől lassan távozik az a gárda, amelyet (úgy tűnt) eltérhetetlen szálak fűztek a színházhoz, amellyel kölcsönösen nagyra tették egymást. Lukács Andor azt nyilatkozta egyszer: „a Csiky Gergely színházról jót vagy semmit”. Így üzen vissza egy csillag. Mert sztárok lettek a színészek, a szó minden értelmében, de sztárnak lenni csak Budapesten

virág

lehet. A régi nagyok közül már csak Molnár Piroska ingázik. A tévé, a szinkron, a film a fővárosban működik, fogadásokra is muszáj járni, a szponzorok ott mustárlják az „árut”. Másrészt az a régi, közéleti színház tényleg kiment az utcára, beköltözött a Parlamentbe. „Az a színpad” a ripacsoké. Amikor politikai szóki-mondás címén ezrek bögi a Kosuth téren, hogy „horngyula-mondjonleee”, akkor a tücsök el-teszi hegedűjét.

Maradtak a rendezők: Babarczy, Ascher (igaz, ő féllábbal a Katonában), Bezerédi Zoltán színészből avanszált, és Mohácsi János, aki

Munkásoperett

Állami Áruház

nek nevéhez fiatal kora ellenére jó néhány emlékezetes rendezés fűződik, a többi között az 1993-as Csárdáskirálynő.

Csermanek Jánoska színre lép

Természetesen ez az előadás sem a közismert nagyoperett ismert felmondása volt. Már csak azért sem, mert az őslibrettó nyersebb felfogásához állt közelebb. A diszkrét rasszizmussal megfejtelt úri pökhendiség kapott kemény fricskát a darabban. Csakhogy ezt ma már senki nem veszi komolyan. A Szavva Lukicsok bőre alatt rengeteg a pénz. A darab végén matrózblúzban, a hajóavatási szertartás szereplőjeként lép színre az új idők gyermeke. Elmond egy verset, majd bemutatkozik: Csermanek Jánoska. A nézőtérben csend, valami olyan, mint amikor Hofi Géza először merre parodizálni az „Öreget”. De azért már ez a geg sem a régi. A nézőtérben ülő, zömmel főiskolások csak tűnődnek: min kellett volna nevetniük. Ha ez az előadás valami csoda folytán úgy tíz évvel ezelőtt létrejöhet, a poén nagyobb hatást gyakorolt volna Kaposvár idegenforgalmára, mint most a boszniai békefolyamat.

Nem állíthatja senki, hogy a kommunizmus hajójára innen lótték volna ki a megsemmisítő torpedót. De azért mégis! Kaposváron, a város életében jól érzékel-

hető volt a politika paradoxona. Az egyre cinikusabb haszonélvezők munkája révén is erodálódó rendszerben a tehetség és a kemény munka révén gyönyörű bomlásvirág született: a Kaposvár-jelenség.

Érthető, ha ma nosztalgiával gondolunk vissza az elmúlt két évtizedre. Egyik-másik előadást évekig műsoron kellett tartani. Volt külső atmoszféra hozzá, és volt erő az előadásokban. Ma hiába ismer el a szakma egy-egy produkciót, a huszonvalahányadik előadás után többnyire le kell már venni műsorról.

Mint a mesebeli higany

Talán a hiányérzet sarkallta a társulat vezetőit az '56-os drámapályázat kiírására. Elküldtek hatvan, névre szóló felhívást, még Csurka István is kapott. De talán mert előleg nem volt a borítékban, a kiírók eleve nem tápláltak nagy reményeket ebben a súlycsoportban. És sem Kornis, sem Esterházy fantáziáját nem mozgatta meg a lehetőség. A rendezőkből álló zsűri tagjai egyetértettek abban, hogy noha a történelem kéretlenül megadta a klasszikus tragédia minden kellékét a remekmű ezúttal – (is) benne maradt az alkotókban. Talán mert olyan egyszerű a képlet. Olyan, mint a mesebeli higany: akinek igazán köze volt hozzá, annak már kifolyt a kezéből, örökre. ■